

Covenant & Conversation

FAMILY
EDITION

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

Mişpatim • ם'טפס

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (ל"ט) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.
"R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaşım zamanından beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilglenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." - Rabi Sacks

Tanrı'nın Dürtmesi

Özet

Yitro peraşasında Bene Yisrael ana başlıkları - Aseret Adiberot (On Emir) - almışlardı. Şimdi, Mişpatim peraşasında ise ayrıntılarına öğrenmekteyiz.

İlk kanun nedir? Kölelere nasıl davranılacağı. Tora'da 613 emir vardır. Acaba neden özellikle bu konudan başlanmıştır? Neden Mişpatim - Tora'nın ilk tam kanun kodeksi - kölelik kanunlarıyla başlamaktadır?

Bene Yisrael henüz çok kısa bir süre öncesine kadar Mısır'daki köleliğe katlanmak durumunda kalmışlardı. Tanrı köleliğin onların ulusal hikâyesinin bir parçası olacağını daha önceden Avraam'a zaten bildirmişti. Bir ulus olarak Bene Yisrael'in yaşaması gereken ilk deneyim bu olacaktı. İnsanlık tarihinin daha en başından itibaren, özgürlük Tanrı'sı, özgür insanların özgür ibadetini aramıştır. Ama birbiri ardına insanlar bu özgürlüğü istismar etmiştir: İlk olarak Adam ve Hava, sonra Kayın, sonra Tufan nesli ve sonra da Babil'i inşa edenler.

Bunun üzerine Tanrı, bu kez özgürlüğün öncüleri haline gelecek olan bir adam, bir kadın, bir aileyle yeniden başlamıştı. Yine de, özgürlük zordur. Her birimiz özgürlüğü kendimiz için arayabiliriz, ama başkalarının özgürlüğü bizimkiyle çatıştığı anda onları bu özgürlükten mahrum etme yoluna gideriz. Bu o kadar derin bir gerçektir ki, Avraam'ın ailesinin henüz üçüncü neslinde, Yosef'in kardeşleri onu köle olarak satmakta bir sakınca görmemişlerdi ve bu, Yeuda, Binjamin'in özgür kalmasını sağlayabilmek uğruna kendi özgürlüğünden vazgeçmeye hazır olana kadar sona ermemiş bir trajediydi.

Bene Yisrael'i, bundan böyle erkek ve kız kardeşlerini birer köleye dönüştürmeyecek bir halk, insanlık âleminin tüm başarılarının en zorlusunu gerçekleştirerek özgür bir toplum inşa etmeye kabil bir halk haline getirmek için, onların kolektif olarak, derin, yakın, kişisel, ezici, acı kölelik deneyimini yaşamaları gerekmişti.

Dolayısıyla, Sinay'dan sonra onlara verilen ilk emrin kölelikle ilgili olması gayet mantıklıdır. Asıl bu ilk emir başka herhangi bir konuda olsaydı o zaman sürpriz olurdu. Ama bu noktada asıl soru gelmektedir. Eğer Tanrı köleliği istemiyorsa, onu insanlığa karşı bir hakaret olarak görüyorsa, o zaman köleliği neden derhal lağvetmemiştir? Onun hâlâ devam etmesine neden izin vermiştir?

2008 yılında yayımlanan *Nudge* (Dürtme) adlı kitap, özgürlüğün mantığına dair temel bir sorunu ele alır. Bir yandan özgürlük aşırı yasamadan kaçınmaya dayanır. İnsanların kendileri için seçim yapma hakkına sahip olabilecekleri alanı yaratmak anlamına gelir. **Öyleyse insanları, özgürlüklerini ellerinden almaksızın, zararlı şeyler yapmaktan nasıl alıkoyabilirsiniz?**

İnsanları etkilemekte kullanabileceğiniz kolayca fark edilmeyen yollar vardır. Örneğin bir kafeteryada, sağlıklı yiyecekleri göz hizasına, abur cuburları ise erişimi daha zor bir yere koyabilirsiniz. İnsanların "seçim mimarisi"ni fark ettirmeden etkileyebilirsiniz.

İşte Tanrı'nın kölelik hakkında yaptığı da tam olarak budur. Tanrı köleliği lağvetmemektedir. Daha ziyade, insanların onu kendi kararlarıyla terk etmelerine yol açacak bir süreci harekete geçirmektedir. İbrani bir kölenin altı yılın bitiminde özgür bırakılması gerekir. Eğer köle, köle olarak kalmayı arzu ediyorsa, o zaman kulağının delinmesini içeren bir seremoniden geçmesi gerekecek ve bu delik, kararının herkesçe görülebilir bir işareti olarak kalacaktır. Yahudilikte kölelik kanuna aykırı değildir, ama bir ideal olmadığı da gayet açıktır ve ömür boyu süren bir kader niteliğinde olmamalıdır.

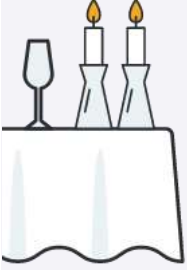
Köleliğe izin vermeye ne gerek vardır? Çünkü insanlar gerçekten özgür olacaklarsa, o zaman özgürlüğü lağvetmeyi de özgürce seçmeleri şarttır.

Tanrı doğayı değiştirebilir, demişti Rambam, ama tam da Yahudilik insani özgürlük ilkesi üzerine inşa edilmiş olduğundan, insanın doğasını

değiştirmeyecektir. Bu nedenle köleliği de bir gecede lağvetmemiş, bunun yerine bizim seçim mimarimizi değiştirme, veya daha basit terimlerle ifade etmek gerekirse, bizi dürtme, köleliğin yanlış olduğunu, ama onu kendi süreçlerimizle, kendi anlayışımız doğrultusunda lağvetmesi

gerekenlerin yine bizler olduğunu belirtme yoluna gitmiştir. Gerçekten de bu çok uzun zaman almış, Amerika'da bir iç savaşı bile gerektirmiştir. Ama sonuçta olmuştur.

Bazı meseleler vardır ki, Tanrı bizi onlara karşı dürtür. Gerisi ise bize kalmıştır.

Şabat Sofrası için Tartışma Soruları

1. Hayatınızda "seçim mimarisi"nin sizin kendi kararlarınızı etkilediği örnekler aklınıza geliyor mu?
2. Sizce Tanrı bizi belli başlı yönlerde doğru hangi yollarla "dürtür"? Tora'da Tanrı'nın Bene Yisrael'i belirli bir ahlaki tercihe doğru yönlendirdiği başka bir örnek aklınıza geliyor mu?
3. Herkesin izlemesi gereken yeni bir kural yaratmanız gerekseydi bu ne olurdu ve neden?

Kı saca Peraşa

Bene Yisrael Sinay Dağı'nda Aseret Adiberot'u (On Emir) aldıktan sonra, Tanrı, halkına bir dizi ayrıntılı kanun sunmuştur.

Bu kanunlar sosyal ve dini yaşamın birçok alanını kapsar. Bunların arasında kölelere nasıl davranılacağı ve cinayet, adam kaçırma ve hırsızlık gibi suçlara dair kanunlar sayılabilir.

Söz konusu kanunlar yabancılara adilce davranma gereğine, bayramların nasıl kutlanacağına dair rehber talimatlara ve Bet Amikdaş'ta gerçekleştirilecek uygun korbanlara da uzanmaktadır. Et ve sütü birlikte pişirme yasağı gibi kaşerut kanunları ve tefilanın önemi de bu kanunlara dâhildir. Verilen kanunlar bize sorumlu olmayı da öğretir - örneğin, toprak sahiplerinin kendi mülklerini başkalarına tehlike arz etmeyecek şekilde düzenlemeleri gerektiğine dair kurallar gibi. Eğer size ait bir mülkte bir çukur varsa, başkalarının düşmemesi için bunun üzerini örtmeniz gerekir. Eğer üzerinden insanların düşebileceği düz bir çatınız varsa, etrafını çitle çevirmeniz gerekir.

En önemlisi, Tanrı Bene Yisrael'i Erets Yisrael'e götüreceğine dair de söz vermekte ve onlara nihayet Vaat Edilmiş Topraklara erişecekleri zaman, o sırada Erets Yisrael'de yaşamakta olan halkların avoda zara, yani putperestliğinden mutlaka kaçınmaları gerektiğini hatırlatmaktadır. Bene Yisrael, Tanrı'nın Tora'sına itaat etmeyi "Yapacağız ve dinleyeceğiz" sözleriyle taahhüt ederler.

Sonrasında Moşe, kırk gün ve kırk gece boyunca kalıp Tora'yı A-Şem'den almaya devam edeceği Sinay Dağı'na çıkmak üzere yola koyulmadan önce Aaron ve Hur'u kampın genelinden sorumlu olmakla görevlendirir.

Peraşadan Simalar

Mitsvalar: Uyandığınız andan yattığınız zamana kadar, biziz Tanrı'nın uyanızı istediği kurallar.

Köle: Tam altı yıl boyunca çalıştım, çabaladım. Şimdi yedinci yılda 'Efendimi seviyorum' diye bağırdım. Böylece burada kalıyorum kulağım delik, korkmadan. Bir taahhüt işareti olarak içten ve candan.

Bene Yisrael: Emirleri aldık, ayrıntılarına kaydedeceğiz. Tanrı'ya sadık kalacak, *mitsvalarını* ifa edeceğiz.

Hırsız: Çalmaya ettim cüret, ne acı bir iş. Ama suçüstü yakalandım, yok geri dönüş. Neticeler ağır, ödemesi de.

Peraşadan Felsefe

Mişpatim *peraşasında* Rabi Sacks "seçim mimarisi" konusunu ele almakta, her ne kadar karar verme konusunda ipler bizim elimizdeyse de, Tanrı'nın bizi, bize bahsetmiş olduğu *mitsvalar* yoluyla nasıl da nazikçe ahlaki tercihlere yönlendirdiğine ışık tutmaktadır.

Özgür irade ile Tanrısal rehberlik arasındaki bu ince denge, çevremizdeki olumlu etkilerde bulunan kararlar alma yolculuğumuzda bize esin kaynağı olur.

Bir açıdan bu, bir anne veya babanın, bir yandan evladına iyi tercihlerde bulunması için nazikçe yol gösterirken, bir yandan da onun kendi yolunu seçmekte kendi özgür iradesiyle davranabilmesine olanak tanınması gibidir. Ümidimiz, bize öğretilmiş olan *mitsvalar* ve önümüze sunulmuş olan seçeneklerle, hayatımız boyunca her zaman kendimizi ahlaki yola yönlendirmeyi öğrenebilmektir.

-
- Gözettiğiniz *mitsvaların* hangileri, içlerinde, "Yahudice" yaşamak suretiyle içselleştirdiğiniz ahlaki birer ders barındırmaktadır?

Peraşayla Oyun

Haydi, "Çukura Saplananlara Şabat Şalom" oyununu oynayalım! Bu oyun, kendi mülkünüzde yer alan çukurların üzerini örtmeyi gerektiren *alahayla* bağlantılıdır.

Oyunculardan birini "Ebe" olarak seçin. Bu oyuncu etrafta koşuşturup olabildiğince çok oyuncuyu ebelemeye çalışacak. Ebelenen bir oyuncu, "çukura saplanmış" olacak. Yerinden kıvılcıdamayacak, kol ve bacakları ayrı halde olduğu yerde durmak zorunda olacak. Çukura saplanmış bir oyuncunun serbest kalmasının tek yolu, henüz ebelenmemiş bir oyuncunun ona "çak!" yaparak Şabat Şalom dileğinde bulunması olacak. Oyun tüm oyuncular ebelendiği ve "çukura saplandığı" zaman VEYA tüm oyuncular serbest kaldığı ve güvenli bir çember oluşturup birlikte "Şabat Şalom! Şabat Şalom!" diye şarkı söylediği zaman sona erecek.

Peraşadan Bilmece

S. Birlikteyken yasağız, ayrıyken değiliz. Biz hangi iki şey olabiliriz?

Cevap için aşağıya bakın.

Peraşadan Pratiğe

Mişpatim peraşasında bir *mitsva* bolluğu vardır. Tam sayı vermek gerekirse, bu peraşada elli üç *mitsva* yer almaktadır. *Şemita* (her yedi yılda bir Erets Yisrael'de tarım işlerini durdurmak) kanunlarından, Şabat (kişisel istirahat günümüz) kanunlarına kadar her şey buradadır. Bene Yisrael'e, cinayete dair ceza kanunları, *kaşerut* kuralları, hırsızlığa dair ceza kanunları, hatta bir büyücüye güvenmememizi emreden beklenmedik emir bile verilmiştir.

Bu emirlerin elli üçünün hepsini bir araya getiren ortak tema, etrafımızdaki insanlara nasıl davrandığımızdır. Tabii ki "cinayet işleme" ve "çalma" emirleri bunların en aşikârlarıdır. Tora, başkalarına gereksiz bir acımasızlıkla davranmaktan kaçınabileceğimiz yolları titiz bir şekilde ayrıntıya dökmektedir.

Başkalarına nazik ve şefkatli davranmak her zaman kolay değildir ve her zaman bariz bir şey de değildir. Hayatımızda, iyilik ve şefkat göstermenin bize zor geldiği, hatta ahlaki açıdan karmaşıklık arz ettiği birçok durumda karşı karşıya kalırız. Ancak her etkileşime açık fikirlilikle, duygudaşlıkla ve anlayışla başlamak, ona başlamanın en mükemmel şeklidir.

- Sizce başka bir insanın deneyimlerine duygudaşlık gösterebilme kabiliyetiniz, onlarla etkileşim şeklinizi nasıl değiştirebilir?
- Sizce birini şüpheli bir durumda bile onun lehine olacak şekilde yargılamak neden önemlidir?

Peraşa Anlatısı

İki İsrık

Mişpatim peraşası, çevremizdeki insanlara en yüksek saygınlık ve nezaketle davranmayı temin etmenin yollarını arama gereği etrafında döner. Bu fikir bir kız ve kütür kütür tatlı elmaları hakkındaki çok hoş bir hikâyede de görülmektedir.

"Annneeee! Neredesin?" diye seslendi Aava annesine.

"Burada, yukarıdayım!" diye geldi cevap.

Aava merdivenleri çıktı. Annesine gün içinde yaşadıklarını anlatmak için sabırsızlanıyordu. "Bil bakalım, ne oldu!" dedi. "Batya'nın ağabeyleri bahçelerindeki elma ağaçlarından meyve topluyorlardı ve bizim de onlarla birlikte biraz meyve toplamamıza izin verdiler. Ve o kadar gayretle çalıştık ki Batya'nın annesi elmalardan iki tanesini alıp eve götürebileceğimi söyledi!" Aava merdivenleri koşarak çıktığı için hâlâ nefes nefeseydi.

Sonra Aava çantasından pırlıl pırlıl parlayan iki elma çekip çıkardı ve onları, her biri bir elinde olmak üzere gururla havaya kaldırdı. Annesi, küçük kızına gülümseyerek ona yaklaştı. "Heeeeey Aava; bunlar harika görünüyor. Gerçekten de iyi bir seçim yapmışsın! Peki, onlarla ne yapmayı düşünüyorsun? Elmalarından birini annene verir miydin?"

Aava birkaç saniye için annesine baktı ve sonra aniden, elmalardan birinden koca bir lokma aldı. Sonra hemen diğer elmaya da bir ısırık attı.

Annesi yüzündeki gülümsemenin donduğunu hissetti. Kızının bu davranışı karşısında duyduğu hayal kırıklığını açığa vurmamak için büyük gayret sarf etti. Ama küçük kız, elmalardan birini annesine vererek "Al bakalım, anne" dedi. "Bu diğerinden daha tatlı."

Peraşadan Düşünceler

Siz Olsanız Ne Yaptırırız?

Birinin, en çok değer verdiğiniz malınızı çaldığı düşünün. Daha sonra bunu size iade ediyor ve tekrar tekrar özür diliyor. Tepkiniz nasıl olur? Bu olaydan sonra ona yönelik tavrınız nasıl olur?

Peraşadan Bilmece

Bu haftaki cevap

C. Bu sorunun 4 olası cevabı var: (a) Etli ve sütlü yiyecekler yemek. (b) Yünlü ve ketenli giysiler giymek. (c) Tarla sürmek için bir boğa ve eşiği birlikte sabana koşmak. (d) İki farklı türden meyveyi birlikte yemekte sakınca yoktur, ama ağaçlarını birbirine aşılama yasaktır.

David Woolf'un Torah IQ adlı çalışmasından uyarlanmıştır. Tora hakkında 1500 bilmece içeren bu çalışma Amazon'dan temin edilebilir.

Facebook Twitter YouTube Instagram | RABBISACKS.ORG